

Hukukî Bilgiler Mecmuası

SAHİP VE BAŞMUHARRİRİ

Paris Hukuk Fakültesi Doktörü

AVUKAT

GAD FRANKO MİLÂSLI

Adres : Galata, Bahtiyar han Bay Gad Franko yazıhanesi

Telefon : 43009

Bir nüshanın bedeli 25 kuruştur.

Bir senelik abonmanı posta ücretile beraber 250 kuruştur.

Türkiye harici için 300 kuruştur.

İSTANBUL

HANRI ZELLİÇ VE MAHDUMU BASIMEVİ

1939

edilib edilmeyeceğini anlamak için âkidin tüccar olup olmadığını tesbit etmek lâzımdır. Başka bir ifade Alman kanunu tüccarların yapacakları muamelelere tatbik edilen bir kanundur.

Bu suretle gerek objektif ve gerek subjektif sistem takib eden Ticaret kanunları, ayrı ayrı yollardan giderek netice itibarile müşterek bir noktada birleşmiş oluyorlar. Bu da ticaret hukuku kaidelerinin tatbik edileceği sahayı tayindirki bu da «mevaddı ticariye» sahasıdır. Bu suretle Borçlar kanunu ile Ticaret kanununun tatbik sahalarına giren iki nevi muamelsi hukukiye esası kabul edilmiş oluyor. İşte ikilik mesele-i böylece (ticarî muamele) ve (adi muamele) mefhumlarının tefrikinden ileri gelen bir noktai nazar ihtilâfından başka bir şey değildir.

— *Mabadı vardır* —

Prof. Şevket Bilgişin

MAHKEME İÇTİHA TLARI

JURISPRUDENCE

Vediada müruru zamana dair bir iki söz

Geçen nüshamızda bir Temyiz kararı münasebeti ile bu bahsa dair bir not yazmış idim. Bunca mesguliyetine rağmen kıymetli Hukukşinasımız Temyiz reislerinden sayın Bay F. H. Demirelli aynı bahsa dair ricamız üzerine şu yazıyı lütf etmişlerdir:

Borçlar Kanununun Ondokuzuncu babındaki hükümler îdağ akdına taalluk eder.

Böyle bir akid yapılmadığı halde de bir şahsın malik olduğu bir şey yani menkul veya nakid diğer bir şahsın elinde zaruret veya kanun icabı olarak vedia hükmünde bulunur. Meselâ polise teslim edilmiş bir lukata, yangından kurtarılmış bir mal polis dairesinde yahud meselâ itfaiyecinin veya komşunun elinde bu hükme tâbidir. Bazı hususî kanunlar icabı olarak Devlet Hazinesi veya Belediye tarafından sahibine, müstahikına reddedilmek üzere emanet hesabına geçirilen paralar da bu kabildendir. Kanunumuz akid, zaruret yahud

kanun icabi olarak müstevdâin yedinde bulunan menkul veya nakid aynı hükümlere tâbi tutmuştur.

Bununla beraber Borçlar Kanununun 466 inci maddesi hükmü ancak îdağ akdî üzerine terettüp eder. Üçüncü şahıs tarafından vedia hakkında istihkak iddiasının bazı hükümleri mezkûr kanunun 470 inci maddesinde beyan edilmiştir. Böyle bir istihkak davası mülkiyet sebebine müstenid ise mudia ve vedianın fergî zilyedi olan müstevdea karşı her zaman açılabilir. Malikin bu hakkı Kanunu Medeninin 618 inci maddesine istinad ettiği için müruru zamanla sukuttan masundur. Zilyedin müstevdağ veya bu hükümde olduğu sabit bulundukça mezkûr kanunun 701 inci maddesindeki iktisabî müruru zamandan istifade etmesine imkân yoktur. Yine mezkûr kanunun 702 inci maddesi mucibidce : «menkulün mülkiyeti sahibi tarafından terk edilmedikçe veya başkası tarafından iktisab olunmadıkça yalnız yedin inkıtar ile zayıf olmaz».

Bu maruzatıma dikkat edilirse vediayı istirdad davasının borçlar hukuku dairesinde bir alacak, vediaya istihkak iddiasının ise Kanunu Medeninin aynı haklara mütedair hükümlerile tanzim edilen aynı bir hak davası olduğu anlaşılır.

Müruru zaman bahsında bu farkın gözden kaçırılmaması lâzımdır. Malikin aynı hakkı müruru zamandan masun ve meselâ mirasçılıkta mercuî olan bir kimse tarafından bir bankanın kasasına konulmuş olan terekeye aid bir mücevher hakkında miras sebeble istihkak davası, Kanunu Medeninin 579 uncu maddesinde beyan edildiği veçhile hüsnüniyet sahibi asıl zilyede yani mudia ve şey üzerinde fergî yed sahibi olan bankaya karşı on ve suiniyetli mudia karşı otuz senelik müruru zamana tâbi iken vedianın müstevdağdan istirdadı için, mudîğ tarafından açılacak dava hakkında Borçlar Kanununun 125 inci maddesindeki on senelik umumî müruru zaman cereyan eder. Umumî olarak müruru zamanın başlangıcı mezkûr kanunun 128 inci maddesi hükmünce alacağın muaccel olduğu zamandır.

Alacağın muacceliyeti bir ihbar vukuuna tâbi ise müruru zaman bu haberin verilebileceği günden itibaren cereyan eder. Mezkûr kanunun 466 inci maddesine göre vediayı istirdad etmek mudiğ için tevdiî mûtaakib muaccel bir alacaktır.

Hattâ idağ akdında müddet tayin edilmiş olsa bile mudiğ bu müddetle mukayyet değildir.

Zarurî ve kanunî vedialarda dahi hüküm başka türlü değildir. Vedianın maliki her zaman onu zevaidile beraber geri alabilir. Şu halde müstevdağ veya bu hükümde olan müteşahhis veya hükmi şahsa karşı malik tarafından açılacak davanın müruru zamanı idağ akdının, veya şeyin o şahıs yedinde vedia olarak muhafaza edilmesini istilzam eden hadisenin vukuu tarihinde başlar.

Bu münasebetle 2004 numaralı İcra ve İflas Kanununun 362 inci maddesi hükmü geliyor.

Mezkûr kanundan önce icra dairesindeki mevduatın istirdadı dairece ilân tarihinden itibaren beş sené olarak hususî bir sukutu hak (hak düşmesi) kaidesine bağlanmışken son tadilde müddet ve başlangıç bakımlarından umumî hükümlere یرcağ edilmiştir. Şöyleki zikri geçen 362 inci maddede aynen : «İcra veznesine tevdiğ yahud dairece tahsil olunan para veya icra muamelesi sebeble hıfzedilmekte olan eşya tevdiğ veya tahsil yahud hıfız tarihinden itibaren on seneye kadar alâkadarları tarafından müracaat olunmazsa talep hakkı Hazine lehine düşer.» Bu maddenin umumî hükümden farkı vedia davalarında müruru zamanın mahkemelerce resen nazara alınamayıp ancak müddealeyh tarafından müruru zaman define tevessül edildiği halde kanun hükmünün tatbiki lüzumuna mukabil icra dairelerindeki vediaların on sené müddet aranmaması halinde talep ve istirdad hakkının sukuta uğramasından ibarettir.

Maliyeye aid diğér bazı hususî kanunlarda bu gibi emanet paralar için ayrıca hususî hükümlerde bulunabilir. O taktirde şüphesiz ki hususî hükümlerin tatbiki icabeder.

Malûm olduğu üzere bir de usulsuz tevdiğ vardırki Borçlar Kanununun 472 inci maddesinin birinci fıkrasında beyan edilmiştir. Bankalara vadesiz olarak vukubulan bu gibi tevdiatın istirdadı davasına Borçlar Kanununun yukarıda zikri geçen 125 inci maddesindeki umumî müruru zamanın tatbiki lâzımgelceğinde ise şübhe edilemez. Bunun da başlangıcı usulsuz tevdiin vukubulduğu tarihtir. İhbar şartına muallak olan istirdad davasının müruru zamanı ise ihbarın yapılabilceği tarihten başlar.

Vedia üzerine müstevdağ tarafından Borçlar Kanununun 41 inci maddesinde beyan edilen haksız fiillerden birinin ikağ edilmiş olması halindeki tazminat davasına gelince bu hususta Borçlar Kanununun 60 inci maddesi hükmüne göre müruru zaman mutazarrır olan şahsın zarara ve failine ittilâi tarihinden itibaren bir sene ve her halde zararı müstelzim fiilin vukuundan itibaren on senedir.

Yukardaki yazıda ileri sürülen bazı mütaleaların tazyihini istirham ettiğimden sayın hukuksınasımız şu mütemmin malûmatı lütfetmişlerdir.

Muhterem Üstad,

23 tarihli lütufnamenizi aldım. Cevabını hemen arz ediyorum. Mülga mecellenin 762inci maddesi şöyledir değilmi?

« Emanet emin ittihaz olunan kimse nezdinde bulunan şeydir. Gerek vedia gibi akdi istihfaz ile emanet edilsin ve gerek me'cur ve müstear gibi bir akid zımında emanet olsun ve gerek bir güne akd ve kast olmaksızın bir kimsenin yedine emanet geçsin. Nitekim rüzgar ile bir kimsenin hauesine komşusunun bir malı düşse akd olmadığı eihetle o mal hane sahibi nezdinde vedia olmayıp fakat emanettir »

Bir kere Mecellenin me'cura ve ariyet şey'e emanet demesi pek de yerinde değildir. Çünkü vedia hükmündeki şey manasında alındığı takdirde (emanet) kullanılamaz. İcar ve iarede ise istimâle izin vardır. Hatta icarda istimâl imkânını icare müddetince temin etmek vecibesi vardır. Gerek akdi vedia ve gerek zaruret veya kanun icabı olan akidsiz vedia hükmünde dediğim şey istimâl olunamayacağından me'cur ve müstearın vedia hükmünde tutulamayacağı kendiliğinden

anlaşılır. Mecellenin bütün gayesi magsubun maznun olmasına karşı emanetin mazmun olmadığını anlatmaktadır. Onun için me'curu da emanet sayar. Halbuki vedia ve o hükümdeki şey başka me'cur ve ariyet şey başka kategoriden şeylerdir. Bir çok hükümleri farklıdır.

Borçlar kanunumuz böyle bir maddeye lüzum görmemiştir. Çünkü Mecellenin tam mana ile emanet dediği ile asıl has manasile vedianın hükümleri, muhafaza ve sahibine iade mecburiyeti bakımından birdir. Kanunumuza göre vedia hükmünden olan şeyler buyurduğunuz gibi kanunun diğer maddelerinde anlaşılır. Fakat o maddelerde başka hükümler konmuş değildir. Zaruret veya kanun icabı değişim biraz bahsettiğiniz hadiseye temas edebilmiş olmak içindir. Nitekim kanun icabı olan emanetler için mecelle de başka hükümler koymamıştı. Herhalde emanet olsun vedia olsun o gibi şeyler için kanunumuzdaki vedia fashından başka nadiren hususi hükümler vardır. Vedia hükmünde olan şeyler (ki bunlarda nakit dahi dahildir) vedia hükümlerine tabidir. Bunun hilafına bir kanun hükmü bilmiyorum. Varsa irae ve ifade buyurulması halinde istifade ederim. Bu vaz'iyet karşısında vedia hükmünde olan şeylerin vedialar hakkındaki hükümlere tabi olması için bir kanun maddesine hacet olmayıp aksi iddianın kanunî memseki olacağını ise şimdilik tasavvur edemiyorum.

Vedianın geri verilmesi davası şahsî bir dava olup 10 senelik müruru zamana tabi olduğu ve ancak mevdu şey üzerinde mülkiyet sebebile istihkak davası için müruru zaman bulunmadığı hakkında İsviçre Federal mahkemesinin de kararı vardır. Bir yerde görmüş olduğum aklımdadır, fakat şimdi tarihini, numarasını hatırlıyamıyorum.

Çok samimî ve derin hürmetlerimle.

F. H. Demirelli